

2. Смирнов Н.К. Здоровьесберегающие образовательные технологии в современной школе Методическое пособие. / Н.К. Смирнов. - М.: АПК и ПРО, 2002. - 121с.
3. Суценок Л. П. Мета та завдання фізичного виховання у світлі цивілізаційного підходу : навч. посіб. / Л. П. Суценок. – Запоріжжя : ЗДУ, 2002.– 81 с.
4. Шмалей С.В., Щербина Т.І., Малюк Н.Г. Розвиток валеологічної компетентності старшокласників в умовах оздоровчого середовища гімназії / С.В.Шмалей, Т.І.Щербина, Н.Г.Малюк // Наука і освіта, 2014. – № 8 / СХХV. – Серпень. - С. 203-207
5. Bruner J.S. Poverty and Childhood / J.S.Bruner // Oxford Review off Education, 1996. – V.1. - № 3. – P. 31-55
6. O'Donnell M.P. Definition of health promotion: embracing passion, enhancing motivation, recognizing dynamic balance, and creating opportunities / M.P. O'Donnell // Am J Health Promot. - Sept-Oct; 2009. – Vol. 24. - № 1. - P. 5.
7. Kann L., Brener N.D., Allensworth D.D. Health education: Results from the School Health Policies and Programs Study 2000 / L.Kann, N.D.Brener, D.D. Allensworth // Journal of School Health, 2001. - V. 71 (7). – P. 266–278.
8. Marks D. F. Health psychology: Theory, research and practice / D. F. Marks, M.Murray, B.Evans. - London: Sage Publications, 2000. – 256 p.

УДК [37.091.12.011.3-051:796]:613.9

Шурхал І. А.

Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка

КОМПОНЕНТИ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

У статті представлено аналіз психолого-педагогічної, методичної та спеціальної літератури з проблеми формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності учнів та визначено її структурні компоненти.

Ключові слова: компоненти, майбутні учителі, студенти, учні, здоров'язбережувальна діяльність, готовність, фізична культура.

Шурхал І.А. Компоненты готовности будущих учителей физической культуры к здоровью сберегающей деятельности учеников. В статье представлен анализ психолого-педагогической, методической и специальной литературы по проблеме формирования готовности будущих учителей физической культуры к здоровью сберегающей деятельности учеников и определены ее структурные компоненты.

Ключевые слова: компоненты, будущие учителя, студенты, ученики, здоровьесберегающая деятельность, готовность, физическая культура.

Shurkhal I.A. The components of readiness of future teachers of physical culture to the health-preserving activities of pupils. The research deals with an analysis of psychological and educational, methodical and special literature on the readiness formation of physical education teacher trainees to pupils' health preservation and its structural components. The younger generation health protection and preservation are the priority of social policy, one of the most important areas of society. Nowadays the child health rate is essential as the future society development depends on the state of health of the younger generation. However, recently in Ukraine the rapid rate of decline in health has been observed. Doctors state that during secondary schools training the pupils lose at least the third part of their health. The problem of pupils' health preservation in the theory and practice of modern pedagogy takes one of the leading places. One of its unexplored aspects is the readiness formation of future physical education teacher trainees at the stage of study in university to provide pupils' health preservation. The research relevance and expedience of the problem of physical education teacher trainees readiness formation to pupils' health preservation are caused by the need to overcome the contradictions, arising from the urgent need for physical education teacher trainees training to pupils' health preservation and the lack of proper methodical support of such training in universities. The analysis of psychological and educational literature makes it possible to determine the readiness of physical education teacher trainees to pupils' health preservation as a result of training and as an integrative formation of personality that determines its focus on conservation and development partners of health and includes structural components as motivational, cognitive, practical and reflexive.

Key words: components, future teachers, students, pupils, health-preserving activity, readiness, physical education.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Охорона та збереження здоров'я молодого покоління є пріоритетом соціальної політики, однією з найважливіших сфер життя суспільства. Однак, останнім часом в Україні спостерігаються стрімкі темпи зниження рівня здоров'я населення. Медики констатують, що за час навчання у загальноосвітньому навчальному закладі школярі втрачають щонайменш третину свого здоров'я: кількість здорових учнів зменшується у 4-5 разів, відповідно підвищується питома вага учнів з хронічними захворюваннями і функціональними порушеннями діяльності окремих систем організму – 46% у молодшому, 76% – у середньому і 94% – у старшому шкільному віці. В середньому лише 6–10% випускників шкіл можна вважати здоровими, високий рівень фізичного здоров'я мають лише 2% школярів, вищий за середній – 7%, середній – 23%, нижчий за середній – 38%, низький – 27% (Н. Заваленко, 1999; В. Каубиш, 1999; Е. Заїка, 2000). Тому питання збереження і зміцнення здоров'я дітей і підлітків набувають загальнодержавного значення. Аналіз факторів, що вплинули на виникнення в учнів відхилень у фізичному розвитку, свідчить про недоліки фізичного виховання в школі: у багатьох учнів не сформована мотивація до занять фізичними вправами як важливого чинника поліпшення здоров'я, ведення здорового способу життя; обмеження рухової активності учнів через переважання їх навчальними заняттями,

нераціональне та незбалансоване харчування, низький рівень розуміння цінності здоров'я [4]. Важлива роль у збереженні здоров'я школярів належить висококваліфікованим учителям фізичної культури, які повинні бути готовими організувати здоров'язбережувальну діяльність учнів, упроваджувати різні засоби і форми рухової активності, які здатні не тільки повернути школярів до занять фізичною культурою, але й організувати їх здорове дозвілля.

Актуальність і доцільність дослідження проблеми формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності учнів також зумовлені необхідністю подолання суперечностей, які виникають між:

– науково-обґрунтованим запитом соціуму щодо необхідності збереження здоров'я підростаючого покоління на всіх освітніх ланках і недостатньою розробленістю теорії і методики формування готовності майбутніх учителів до здоров'язбережувальної діяльності учнів;

– необхідністю використання педагогічних здоров'язбережувальних технологій як у навчальний, так і позанавчальний час з урахуванням їх оздоровчої спрямованості і недостатнім рівнем готовності вчителів до здійснення цієї діяльності;

– нагальною потребою підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності учнів і відсутністю належного програмно-методичного забезпечення такої підготовки у ВНЗ.

Тема роботи відповідає напрямку НДР Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка «Педагогічні шляхи формування здорового способу життя школярів різних вікових груп».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методичні (концептуальні) основи професійної підготовки та формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання досліджувалися такими вченими, як Н. Башаєв, М. Віленський, Е. Вільчовський, Р. Генсерук, Л. Демінська, П. Джурицький, Л. Дудорова, А. Куц, Л. Лубишева, Н. Носко, А. Тимошенко, Б. Шиян, та ін. Окремі питання підготовки майбутніх педагогів до здійснення здоров'язбереження учнів розглядаються у дослідженнях Н. Белікової, С. Гаркуші, Н. Денисенко, Л. Іванової, М. Колесникової, В. Оржеховської, Г. Остапенко, С. Серікова, Л. Суценко та ін.

Мета роботи – проаналізувати психолого-педагогічну літературу і виділити структурні компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності учнів.

Відповідно до мети визначено такі **завдання**:

1. Проаналізувати стан дослідження проблеми формування готовності студентів до організації здоров'язбережувальної діяльності в педагогічній теорії.

2. Виявити і проаналізувати структурні компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації здоров'язбережувальної діяльності учнів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема здоров'язбереження учнів у теорії і практиці сучасної педагогіки посідає одне з провідних місць. Одним з малодосліджених її аспектів є формування готовності майбутніх учителів фізичної культури на етапі навчання у вузі до забезпечення здоров'язбереження школярів. Діяльність вчителя фізичної культури щодо збереження здоров'я учнів суттєво відрізняється від відповідної діяльності інших викладачів. Це обумовлено, насамперед, специфікою ролі фізичної культури у вихованні здорової особистості [8]. Здоров'язбереження як педагогічний процес, спрямований на збереження і зміцнення здоров'я тих, хто навчається, формування мотивації на дотримання здорового способу життя, свідомого, відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я довколишніх. Тобто здоров'язбереження в освітньому процесі – це діяльність, спрямована на збереження та зміцнення фізичного і психічного здоров'я його суб'єктів. Здоров'язбереження є результатом впливу педагогічних чинників освітнього процесу на збереження здоров'я його суб'єктів [3]. Аналіз трактувань «готовності» показав, що дослідники розглядають готовність майбутніх фахівців фізичного виховання до професійної діяльності, як інтегративну особистісну якість фахівця, що є необхідною умовою забезпечення й реалізації високого рівня професійної діяльності, спрямовану на створення й використання системи засобів, форм і методів збереження здоров'я суб'єктів навчального процесу [2]. Професійна підготовка майбутнього учителя фізичної культури до впровадження здоров'язбережувальної діяльності у процес фізичного виховання школярів неможлива без цілісного включення студентів у здоров'язбережувальну діяльність на особистому та професійному рівнях. Функції здоров'язбережувальної діяльності майбутнього учителя фізичної культури полягають у забезпеченні для учнів можливості збереження здоров'я протягом усього періоду навчання у школі, формуванні у нього знань і умінь організації, забезпечення і здійснення здорового способу життя, навичок їх самостійного використання [9]. Н. Белікова під формуванням готовності до здоров'язбережувальної діяльності розуміє рівень розвитку знань, умінь і навичок та сформованість професійних здібностей для їх реалізації, який становить основу компетентної діяльності в області здоров'язбереження і задоволення потреб населення у зміцненні і відновленні здоров'я [1]. Г. Остапенко у своєму дослідженні визначає означений феномен як інтегративне утворення особистості, що являє собою єдність ціннісного ставлення до оздоровчої діяльності в освітньому просторі та професійні знання, уміння та навички щодо зміцнення, збереження здоров'я учнів для їх гармонійного, інтелектуального, фізичного, психічного та духовного розвитку [7]. М. Козуб вважає, що готовність майбутнього учителя фізичної культури до здійснення здоров'язбережувальної діяльності являє собою інтегративне утворення особистості, визначає її спрямованість на збереження і розвиток здоров'я учасників педагогічного процесу, яка має складну, багаторівневу структуру і реалізується в процесі здоров'язбереження. Націленість учасників педагогічного процесу на здоровий спосіб життя досягається за допомогою включення їх у здоров'язбережувальну діяльність [6].

Теоретичний аналіз наукової літератури дає змогу констатувати, що на сьогодні у визначенні структурних компонентів готовності не існує єдиної думки. Так, Н. Белікова виділяє такі структурні компоненти готовності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальної діяльності як: мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний і рефлексивно-аналітичний [1]. Основними компонентами готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувального навчально-виховного середовища ЗОШ на думку Г. Остапенко є: мотиваційний (позитивна мотивація та потреба в досягненні успіху у діяльності, пов'язаної з формуванням здорового способу життя учнів), когнітивний (теоретична обізнаність студентів), процесуальний (рівень фізичної підготовленості та сформованості умінь та навичок студентів) та самооцінний (самооцінка студентів) компоненти [7]. Л. Іванова визначає структуру підготовленості майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-оздоровчої роботи з учнями загальноосвітніх навчальних закладів, яка включає мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та

комунікативно-рефлексивний компоненти [5]. М. Козуб зазначає, що модель формування готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності в школі включає в себе фізичний, мотиваційний, когнітивний, практичний і рефлексивний компоненти, ступінь сформованості яких визначає здоров'язбережувальний характер і логіку організації та здійснення педагогічної діяльності, потреба та спрямованість професійно-особистісного зростання майбутнього вчителя фізичної культури [6]. Є. Жуковський виділяє такі структурні компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації самостійної фізкультурно-оздоровчої діяльності школярів: мотиваційний, гностичний, діяльнісний, рефлексивний [4]. П. Джуринський у своєму дослідженні виділяє наступні компонентами готовності майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної професійної діяльності: *мотиваційний* (орієнтовно-ціннісний критерій), *когнітивний* (гносеологічний критерій); *діяльнісний* (організаційний критерій); *оздоровчий* (оздоровчо-поведінковий критерій); *рефлексивний* (оцінно-результативний критерій) [3].

Проаналізувавши ряд поглядів дослідників [1-11] щодо складових компонентів готовності до здоров'язбережувальної діяльності, можна зробити висновок, що всім притаманні мотивація до діяльності, знання про неї і практичне її виконання. Отже, готовність майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності ми розглядаємо як систему, яка інтегрує в собі *мотиваційний* (потреба у збереженні здоров'я учнів, в орієнтації учнів на здоровий спосіб життя, використання технологій збереження здоров'я в навчальній і поза навчальній діяльності, настанова на ціннісне ставлення до власної здоров'язбережувальної діяльності; наявність позитивної мотивації; прагнення до успіху у цій діяльності), *когнітивний* (наявність фізкультурно-оздоровчих, педагогічних, валеологічних, управлінських знань, умінь), *практично-діяльнісний* (вміння планувати і проектувати здоров'язбережувальну діяльність, уміння надавати профілактичну і корекційно-оздоровчу допомогу;) та *рефлексивний* (вміння здійснювати моніторинг власного здоров'я і здоров'я учнів, підготовленості, рухової функції, вміння організовувати та проводити здоров'язбережувальну діяльність, коригувати її, уміння визначати й оцінювати досягнуті результати) компоненти, які тісно взаємопов'язані і взаємозумовлені.

ВИСНОВКИ

Здійснений аналіз психолого-педагогічної літератури дає змогу визначити готовність майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної діяльності як результат професійної підготовки; як інтегративне утворення особистості, що визначає її спрямованість на збереження і розвиток здоров'я учасників педагогічного процесу і включає такі структурні компоненти: мотиваційний, когнітивний, практично-діяльнісний і рефлексивний.

ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ полягають у розробці та обґрунтуванні критеріїв, показників та рівнів готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації здоров'язбережувальної діяльності учнів.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Белікова Н.О. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх фахівців з фізичної реабілітації до здоров'язбережувальної діяльності : автореф. дис. на здоб. наук. ступеня д-ра пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Наталія Олександрівна Белікова. – К., 2012. – 45 с.
- 2.Гаркуша С.В. Формування готовності майбутніх фахівців фізичного виховання до використання здоров'язбережувальних технологій: теоретичний та методичний аспекти. Монографія / С.В. Гаркуша. – Чернівці: Видавець Лозовий В.М., 2014. – 392 с.
- 3.Джуринський П.Б. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної професійної діяльності: дисс. ... доктора пед. наук: 13.00.04 / Джуринський Петро Борисович. – Одеса, 2013. – 462 с.
- 4.Козуб М.В. Формирование профессиональной готовности будущих учителей физической культуры к осуществлению здоровьесберегающей деятельности в школе : автореф. дисс. ... кандидата педагогических наук : 13.00.08. – Елец, 2007. – 21 с.
- 5.Nosko M.O. Formation healthy way of life: study guide / M.O. Nosko, S.V. Gryshchenko, Y.M. Nosko. – K.: "Lesya MP", 2013. – 160 p.
- 6.Potashnyuk I. Theoretical and methodological bases of application on health preservation of technology training learners in general education establishments: dis. .... doctor of sciences: 13.00.02 / Potashnyuk Irina. – K., 2012. – 507 p.
- 7.Vil'chkovs'kyu E. S. Profesiynna spryamovanist' pidhotovky fakhivtsiv z fizychnoho vykhovannya / E. S. Vil'chkovs'kyu // Rozvytok pedahohichnoyi i psykhohohichnoyi nauk v Ukraini 1992-2002 : zb. nauk. prats' do 10-richchya APN Ukrainy. – Kh. : OVS, 2002. – S. 301-309. (Ukr.)
8. Kon'kova R. V. Teorija i praktika formirovanija professional'noj gotovnosti uchitelja fizicheskoj kul'tury : avtoref. dis. ... kand. ped. nauk : [spec.] 13.00.04 «Teorija i metodika fizicheskogo vospitaniya, sportivnoj trenirovki, ozdorovitel'noj i adaptivnoj fizicheskoj kul'tury» / R. V. Kon'kova. – Stavropol', 2000. – 22 s. (Rus.)

УДК 37.037

Ячнюк Юрій

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки м. Луцьк

Технологія формування рухових умінь і навичок студентів у процесі занять гандболом

У статті проаналізовано та узагальнено сучасні наукові положення щодо сутності й структури технологій формування рухових умінь і навичок студентів у процесі занять гандболом. Завданням дослідження було узагальнити сучасні наукові положення щодо сутності технологій формування рухових умінь і навичок студентів у процесі занять гандболом. В навчанні гандболу велике значення відводиться попередньому контролю стану здоров'я та рівня фізичної підготовленості та прогнозуванню рівня навчальних досягнень. Технологія навчання гандболу повинна викликати стійку мотивацію до навчання; навчати діалогічно, тобто в співпраці з студентами; навчати діагностично (постійне спостереження за